

Nr 261.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i sistnämnda förordning; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

a) lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

b) lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

c) lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i samma förordning.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF. .

Axel Schotte.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 28.

Mom. 1. Kommunalfullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att:

kommun med 2,000 invånare eller därunder utser.....	16
» » över 2,000 till och med 10,000 invånare utser.....	16—30
» » » 10,000 invånare utser	31—40

Kommunens vid kommunalstämma röstberättigade invånare bestämma, inom nu stadgad begränsning, det antal kommunalfullmäktige, som bör för kommunen utses.

Mom. 2. I avseende å valbarhet till kommunalfullmäktig, ursäkt och avsägelse gäller vad i § 13 om ordförande i kommunalstämma stadgat är.

Kommunalfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

§ 29.

Mom. 1. För val av kommunalfullmäktige skall kommun med mer än 10,000 invånare indelas i valkretsar; har i kommun med högst 10,000 men mer än 2,000 invånare bestämts, att antalet fullmäktige skall vara högre än tjugu, skall också den kommunen för val av fullmäktige indelas i valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages, att varje krets kommer att utse minst sex, högst femton kommunalfullmäktige efter den beräkningsgrund,

att i allmänhet en kommunalfullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då kommunens mantalsskrivna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen varder, i den mån utan olägenhet kan ske, lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av kommunalnämnden uppgjort förslag, av kommunalstämma.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

§ 42.

I avseende på villkoren i övrigt för valbarhet till ledamot eller suppleant ävensom angående rättighet att uppdraget sig avsäga gäller vad i § 13 om ordförande i kommunalstämma stadgat är.

Ordinarie ledamöter väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

I kommun, där val sker första gången, skall halva antalet ordinarie ledamöter eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utses för allenast två år, och böra dessa ledamöter och de, som skola i fyra år kvarstå, utses genom särskilda val.

Särskilt val av ordinarie ledamöter för kortare tid än fyra år må ock, efter kommunalstämmans beslut, ske, där sådant i anledning av beslutad ökning av antalet ledamöter varder nödigt, på det att hälften av hela antalet ledamöter eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast över eller under hälften, må kunna utses vartannat år.

Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör dylikt val, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum å ordinarie kommunalstämma i december. Den sålunda valde tjänstgör under den tid, som för den avgångne återstår.

Suppleanterna omväljas till hela antalet vartannat år.

Kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige, som valts enligt hittills gällande bestämmelser, skola frånträda sina befattningar den 31 december 1918, ändå att de utsetts för längre tid.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 21.

Stadsfullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att:

stad med 2,000 invånare eller därunder utser	16
» » över 2,000 till och med 10,000 invånare utser	16—30
» » » 10,000 » » » 20,000 » »	31—40
» » » 20,000 » » » 40,000 » »	41—50
» » » 40,000 invånare utser	51—60

Stadens vid allmän rådstuga röstberättigade invånare bestämma, inom nu stadgad begränsning, det antal stadsfullmäktige, som bör för staden utses.

§ 22.

För val av stadsfullmäktige skall stad med mer än 10,000 invånare indelas i valkretsar; har i stad med högst 10,000 men mer än 2,000 invånare bestämts, att antalet stadsfullmäktige skall vara högre än tjugu, skall också den staden för val av stadsfullmäktige indelas i valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages, att varje krets kommer att utse minst sex, högst femton stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet en stadsfullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då stadens mantalskrivna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela staden

varder, i den mån utan olägenhet kan ske, lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av magistraten uppgjort förslag, av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

§ 31.

Stadsfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

Stadsfullmäktige, som valts enligt hittills gällande bestämmelser, skola frånträda sina befattningar den 31 december 1918, ändå att de utsetts för längre tid.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i samma förordning.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse ävensom att § 2 mom. 5 i samma förordning skall upphöra att gälla:

§ 2.

6. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställes efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till sådan indelning skall till landstinget avgivas av Konungens befallningshavande.

7. Varda de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda ordningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i mom. 1—4 här ovan påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äge landstinget på Konungens befallningshavandes förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som i mom. 8 första stycket eller mom. 9 andra stycket avses, jämkningen ske året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum.

§ 3.

För varje valkrets utses tillika suppleanter.

Konungens befallningshavande kungör i god tid före valen, huru många landstingsmän och suppleanter skola utses för varje valkrets.

§ 16.

Tjänstgöringstid för landstingsman och suppleant är, där han icke utsetts vid val, som ägt rum med anledning av bestämmelserna i § 2 mom. 8 andra stycket och mom. 9 tredje stycket, fyra år, räknade från och med den 1 september det år, då valet skett.

Landstingsman och suppleant, som utsetts vid val jämlikt nyss åberopade bestämmelser i § 2 mom. 8 och 9, äga tjänstgöra från och med den 1 september det år, då valet skett, och till utgången av tjänstgöringstiden för övriga landstingsmän och suppleanter.

Rörande landstingsmans- och suppleantbefattnings upphörande i vissa fall tidigare än ovan sägs stadgas i § 2 mom. 8 tredje stycket och mom. 9 fjärde stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1922.

Tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som dessförinnan utses, skall utgå den 31 augusti 1922, där ej enligt stadgandena i § 16 tjänstgöringstiden för dem upphör tidigare.

Vad i § 2 mom. 6 enligt dess nuvarande lydelse är stadgat om landstings åliggande att fastställa valkretsarnas fördelning i grupper skall icke gälla landsting, som sammanträder år 1921.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anförde:

Motion i F. K.
 1917 nr 43
 och riksdagens
 skrivelse 1917
 nr 308.

I anledning av en vid 1917 års riksdag inom första kammaren väckt motion (nr 43, av herr Clason) har riksdagen i skrivelse den 9 juni 1917 (nr 308) anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta för 1918 års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att val till landstingsmän och stadsfullmäktige samt eventuellt även andra kommunala val i högre grad än nu är fallet bleve sammanförda till en och samma tidpunkt.

Motionären åberopade i sin ifrågavarande motion vad han yttrat i en av honom år 1912 väckt motion, som avsåg att vinna en förlängning av valperioderna för såväl politiska som kommunala val. Hans ut-

gångspunkt i denna senare var, att man borde inom alla områden av det moderna samhällslivet eftersträva att med förhandenvarande arbetskrafter ernå bästa möjliga arbetsprodukt, samt att slöseri med arbetskraft ur ingen synpunkt vore gagneligt. Ett sådant slöseri ägde rum på grund av nuvarande anordningar av de politiska och vissa av de kommunala valen. Valproceduren vore mera omfattande och mera invecklad än tidigare och krävde för sin tillämpning betydligt längre tid och vida större apparat. En valstrid komme under sådana förhållanden att taga i anspråk långt mera tid, krafter och kostnader än under tidigare dagar. Motionären uttalade därför såsom önskvärt, att valen finge större effektivitet genom längre funktionstid för de valda, och föreslog i motionen år 1912 en funktionstid för andrakammarledamöter av 4 år samt för landstingsmän och stadsfullmäktige av 6 år. Denna motion avsågs av riksdagen.

I motionen vid 1917 års riksdag vidhöll motionären förslaget om 4-åriga valperioder för val av andrakammarledamöter. Beträffande åter de kommunala valen framhöll motionären närmast det önskvärda i, att dels de olika slagen av dessa sammanfördes till samma tidpunkt, så att dubbla valstrider undvekes, och dels att reglerna om att halva uppsättningen skulle väljas vart annat år bortfölla. Han påvisade, att, med nuvarande anordning av valen, under 10 år 24 valkampanjer av mer eller mindre politisk karaktär komme att utkämpas, under det att man genom valens sammanförande och borttagandet av regeln om den successiva förnyelsen kunde vinna, att på 10 år endast 5 valkampanjer behövde förekomma. De val, som borde sålunda sammanföras, vore egentligen valen av landstingsmän samt av stadsfullmäktige. Eventuellt kunde man tänka sig ändring även beträffande andra kommunala val. Motionären ifrågasatte också, huruvida icke valperioderna kunde utsträckas. Slutligen ansåg han böra undersökas, huruvida icke de på nämnda sätt sammanförda kommunala valen borde sättas i relation till andrakammarvalen, antingen så att alla sammanfördes till en gemensam tidpunkt vart fjärde år eller så att val hölles vart annat år, den ena gången andrakammarval, den andra gången kommunala val.

Riksdagen, som i huvudsak anslöt sig till motionärens synpunkter, fann det vara synnerligen önskvärt, att en anordning, innebärande att valstriderna icke allt för ofta förekomme, kunde genomföras. I riksdagens skrivelse framhölls, att bland de kommunala valen särskilt landstingsmanna- och stadsfullmäktigevalen under senaste år fått en allt starkare utpräglad politisk innebörd och därmed också medfört valkampanjer, i omfattning jämförliga med dem, vilka andrakammarvalen framkalla, och

föranledande olägenheter av samma art som dessa. Om man ville försöka att genomföra en sådan anordning, att valstriderna icke allt för ofta återkomme, borde man otvivelaktigt fatta såväl de kommunala som de i egentlig mening politiska valen i ögonsikte. Bland de olika utvägar för frågans lösning, som motionären antytt, ansåge riksdagen den anordning vara mest tilltalande, att val av något av ifrågavarande slag förekomme endast vart annat år, var annan gång andrakammarval och var annan gång de till gemensam tidpunkt sammanförda kommunala valen. Valperioderna för andrakammarvalen skulle alltså utsträckas till 4 år. I fråga om de kommunala valen skulle nuvarande valperioder bibehållas men regeln om den successiva förnyelsen bortfalla, så att vederbörande korporation bleve på en gång vald i sin helhet. Och uttalade riksdagen, att även vid dylika val det proportionella valsystemet erbjöde garantier för nödig kontinuitet i de kommunala ärendenas handläggning.

Riksdagen antog i anledning av motionen sådana grundlagsändringar, som erfordrades för genomförande av en 4-årig valperiod för andra kammaren. I fråga om ändringar beträffande de kommunala valen borde en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg ske. Denna, som borde bygga på den förutsättningen att valen till andra kammaren bleve fyraåriga, borde i första rummet giva vid handen, vilka slag av kommunala val, som skulle beröras av den ifrågasatta omläggningen. Riksdagen hade för sin del utgått från, att detta skulle bliva fallet med landstingsmannaoch stadsfullmäktigval, men ville icke uttala sig om i vad mån en omläggning kunde anses lämplig och genomförbar med avseende på de i egentlig mening kommunala valen på landet. Med avseende på de val, som ansåges bära inbegripas i omläggningen, finge utredningen givetvis icke bindas vid den anordning, vilken av riksdagen antytts såsom närmast till hands liggande. Även andra vägar borde, i anslutning till vad i motionen anförts, tagas i betraktande, så t. ex. möjligheten att till ett och samma valtillfälle sammanföra de politiska och de kommunala valen.

**Inkomna
yttranden.**

Över denna riksdagens skrivelse hava utlåtanden inforrats från länsstyrelserna, varjämte landstingen, stadsfullmäktige, magistrater och stadsstyrelser lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet.

Av de hörda myndigheterna och korporationerna hava endast ett fåtal motsatt sig lagstiftningsåtgärder i det av riksdagen angivna syftet.

Länsstyrelsen i Uppsala län, som avstyrker det väckta förslaget, uttalar bland annat: Kungl. Maj:ts befallningshavande tillåte sig betvivla, att det angivna målet vore så eftersträfvansvärt. Om livaktighet och in-

tesse hos valmännen, vilka egenskaper utgjorde en viktig förutsättning för varje på val grundad samhällsordning, väcktes endast vid sällan återkommande tidpunkter, kunde resultatet icke bliva lika tillfredsställande, som när de permanent vore för handen och oftare manades att taga sig uttryck. Tillfälligheter skulle alltför lätt kunna få avgörande betydelse. Ju vidsträcktare betydelse utgången av en valstrid ägde, desto mer måste man befara, att intresset kunde stegras till en feberhetta, som försvagade valmännens omdömesförmåga och frankallade personlig bitterhet. Man finge vidare icke underskatta valkampanjernas uppfostrande betydelse. För deras »olägenheter» borde icke glömmas de värdefulla tillfällen, som genom dem bereddades valmännen att inhämta kunskap i offentliga ärenden, särskilt genom upplysande föredrag av framstående politiska män, vilka eljest sällan eller aldrig framträdde personligen inför en större allmänhet. Gent emot osanna och vrängda framställningar eller andra ogynnsamma inflytelser måste valmännen, om valkampanjerna oftare infölle, bliva mera härdade och bättre i stånd till kritik. Av dessa skäl vore det opåkallat att i syfte att minska antalet valkampanjer bestämma valperioderna eller valtillfällena på annat sätt än ur andra synpunkter vore lämpligt och nödvändigt. Dessutom vore att märka, att i följd av de proportionella valens införande de förut ej sällsynta suppleringsvalen försvunnit och att sålunda icke blott antalet valkampanjer inskränkts utan i och med detsamma bortfallit ett viktigt och i andra länder högt skattat medel att erfaras efter hand inträdande förändringar i den uppfattning, som vid föregående allmänna val kommit till uttryck. Den nu förekommande successiva förnyelsen av vissa korporationer måste av detta skäl anses väl motiverad.

Stadsfullmäktige och *magistraten i Gävle*, vilka förklarat sig icke kunna ansluta sig till den mening riksdagen i sin skrivelse uttalat, framhålla, att genom ett sammanförande av de rent politiska valen och de kommunala valen den politiska prägel, som under sista åren påkommit de senare valen, skulle ytterligare skärpas, något som vore långt ifrån önskvärt; att i de kommunala valen ej sällan förekomme partigrupperingar, som ej förmådde göra sig gällande i den politiska valstriden och som sannolikt skola upphöra med nu föreslagna anordning; samt att den kontinuitet, som den successiva förnyelsen medförde, lätteligen skulle förloras, om en kommunal korporation vart fjärde år skulle omväljas efter de linjer, som de vid valen aktuella stridsfrågorna skapade. Delvis samma synpunkter framföras av *stadsfullmäktige i Karlskrona*. *Magistraten i Örnsköldsvik* uttalar, bland annat, att ur teknisk synpunkt givetvis icke vore förmånligt att sammanföra ett flertal val

inom en jämförelsevis kort tidrymd, då såväl valmanskåren som valförrättaren måste i allmänhet antagas hava jämväl andra angelägenheter än med olika val sammanhörande att ombestyra.

Avstyrkande uttala sig jämväl *Kalmar läns södra* och *Gottlands läns landsting* samt *stadsfullmäktige i Norrtälje, Ulricehamn, Skövde och Lindesberg*.

Stadsfullmäktige i Kalmar anse visserligen önskvärt, att de med valen förbundna olägenheterna kunde minskas genom att valtillfällenas antal inskränktes, men finner mot de särskilda föreslagna ändringarna så stora betänkligheter i olika avseenden möta, att stadsfullmäktige anse sig icke kunna förorda dem. *Magistraten i Hudiksvall*, som gör gällande liknande synpunkter, ställer sig tveksam till frågan, huruvida icke olägenheterna av ändringarna övertäga fördelarna

I vad förslaget avser Stockholm ställa sig även myndigheterna där i det hela avvisande till detsamma, såsom nedan skall nämnas.

Övriga myndigheter och korporationer, som yttrat sig i ärendet, sålunda det långt övertäggande flertalet, förorda mer eller mindre kraftigt en reform i angivna syftet. Det vitsordas av flera, att såväl landstingsmanna- som stadsfullmäktigvalen ofta föranleda upprivande valstrider, att vid dessa val de politiska synpunkterna mestadels spela en väsentlig roll, samt att förberedelserna för valen taga allt mera tid och arbete i anspråk. Åtskilliga av de hörda myndigheterna och korporationerna nöja sig med att helt allmänt förorda en lagändring för vinnande av omförmälda syfte, så bland andra *länsstyrelsen i Kopparbergs län* samt *Blekinge läns, Älvsborgs läns* och *Västerbottens läns landsting* ävensom *stadsfullmäktige* och *magistraten i Göteborg*. De, som däremot närmare uttalat sig i frågan, uttrycka mycket skiftande meningar beträffande en eventuell reforms omfattning och läggning i övrigt.

Så till vida råder dock överensstämmelse, att från intet håll uttalas önskan om utsträckning av mandattiderna för vare sig landstingsmän eller stadsfullmäktige. Tvärtom påpekas av åtskilliga myndigheter, att då enligt det vilande grundlagsförslaget perioderna bliva fyraåriga, syftet att minska valkampanjernas antal samt ställa de kommunala valen i visst förhållande till andrakammarvalen skulle motarbetas genom utsträckning av mandattiderna för landstingsmän och stadsfullmäktige, så vitt de ej utsträcktes till 8 år, något som ansåges ej böra ifrågakomma. Endast *Uppsala läns landsting* anför, att en förlängning av valperioderna skulle ur den kommunala förvaltningens synpunkt utan olägenhet kunna verkställas.

Nämnvärd meningsskiljaktighet råder ej heller därom, att val inom den kyrkliga kommunen samt val till kommunala nämnder och styrelser borde undandragas den ifrågasatta nyregleringen. Det erinras om, att dylika val i regel ej föranleda några nämnvärda valstrider och att de politiska synpunkterna vid dem träda i bakgrunden. Dock uttalas dels av *stadsfullmäktige i Landskrona*, att valen å kyrkostämman till kyrkoråd och folkskolestyrelse borde sammanföras med stadsfullmäktigevalen, och dels av *stadsfullmäktige i Ystad*, att hinder ej mötte för sammanförande av landstingsmänna-, stadsfullmäktig- och skolstyrelseval.

Beträffande valen till kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige ifrågasattes å de allra flesta håll icke annat, än att de böra i ifrågasvarande hänseende likställas med stadsfullmäktigvalen. Flertalet länsstyrelser betona uttryckligen, att så bör ske. Därvid framhålles av *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att även beträffande kommunalfullmäktigvalen kan, om ock med mindre fog än beträffande stadsfullmäktigvalen sägas, att de under senare år medfört valkampanjer, samt av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, att vid kommunalfullmäktigvalen inom vissa trakter i riket, där institutionen vunnit vidsträcktare tillämpning, ganska allmänt förekomme upprivande valstrider. Däremot avstyrka *länsstyrelsen i Jämtlands län* samt *Västmanlands läns landsting* — detta senare, med vilket *länsstyrelsen* i länet instämmer, under framhållande av att vid kommunalfullmäktig- och municipalfullmäktigvalen de rent kommunala hänsynen borde vara ensamt avgörande — att ändring vidtages i nuvarande bestämmelser angående dessa val. Det uttalas därjämte av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt i *Gävleborgs län*, att den ifrågasatta omläggningen icke borde gälla andra val än landstingsmänna- och stadsfullmäktigvalen, ävensom av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* samt *Värmlands läns landsting*, att de rent kommunala valen på landsbygden ej borde beröras av ändringarna, och synas således de fyra sistnämnda ej heller vilja likställa kommunalfullmäktig- och municipalfullmäktigvalen med stadsfullmäktigvalen.

Vad därefter angår den för vinnandet av syftet med riksdagens skrivelse betydelsefulla frågan om eventuellt upphävande av reglerna om successiv förnyelse av landsting och stadsfullmäktige bryta sig meningarna skarpare.

Flertalet såväl av länsstyrelserna som av övriga i ärendet hörda anse en ändring i detta avseende, så att hela korporationen utses vid ett enda val, kunna utan olägenhet ske och understryka riksdagens uttalande att även vid dylika val det proportionella valsättet i och för sig

erbjuder tillräckliga garantier för nödig kontinuitet i det kommunala arbetet. Det medgives dock av åtskilliga, att i fråga om stadsfullmäktigval en dylik omläggning måste anses i viss mån betänklig ur den synpunkten, att valet komme att omfatta ett alltför stort antal representanter. Ju större antal platser valet avsåge, desto mera möjlighet erbjödes den s. k. kotteripolitiken att verka, och desto svårare vore det att kunna beräkna valets utgång. Det har därför framhållits (av *stadsfullmäktige i Vänersborg*), att en lagändring i nu nämnd riktning med nödvändighet förutsatte sådan ändring i 22 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad, att även städer med lägre inneväranantal än 10,000 finge delas i valkretsar. *Magistraten i Malmö* anser det böra tagas i övervägande, huruvida icke, om hela stadsfullmäktigantalet skulle väljas för en och samma period, de i berörda lagrum angivna minimi- och maximitalen för stadsfullmäktige för varje valkrets borde något sänkas; och *magistraten i Ulricehamn* anser under nämnda förutsättning nödigt att vidtaga sådan ändring i föreskrifterna om indelning av städerna i valkretsar, att högst ett visst antal platser, förslagsvis tio, finge i samma valförrättning tillsättas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* gör gällande, att betänkligheterna i nu angivna hänseende skulle minskas genom en sådan, även eljest önskvärd, omläggning av valmetoden, att rangordningsregeln oftare än hittills vunne tillämpning.

Förslaget att avskaffa reglerna om successiv förnyelse av ifrågasvarande korporationer avstyrkes, utom, såsom redan nämnts, av *länsstyrelsen i Uppsala län*, jämväl av *överståthållareämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings och Älvsborgs län*, vidare av *Uppsala läns, Jönköpings läns, Kalmar läns norra och Skaraborgs läns landsting*, av *stadsfullmäktige* i ett stort antal städer (22), däribland *Stockholm* och *Gävle*, samt av åtskilliga magistrater och stadsstyrelser, varjämte *Örebro läns landsting* och *magistraten i Stockholm*, som icke direkt avstyrka förslaget i denna del, framhålla, att betänkligheter resa sig mot detsamma. Till stöd för avstyrkandet anföres huvudsakligen, att ett vals utgång under stundom kan bero av en uppjagad stämning eller en mot de förutvarande representanterna riktad tillfällig misstämning och efter någon tid visa sig ej motsvara den verkliga uppfattningen hos valmännen; att, därför om valet förrättades på en gång av korporationen i sin helhet, i densamma kunde komma att ingå ett mycket stort antal nyvalda (det uppgives i detta hänseende, att vid ett val i Östersund av 15 platser 9 besatts med nya män), vilket i sin tur måste medföra ett försvagat arbetsresultat och äventyra den önskvärda kontinuiteten i förvaltningen; samt att det knappast vore lämpligt, att valmanskårens rätt att giva sitt

ondöme om kommunens förvaltning skulle inskränkas till allenast en gång vart fjärde år. Vad särskilt angår stadsfullmäktigval (i synnerhet i de mindre städerna) framhålles, att man, därest val av halva antalet företoges vart annat år, hade möjlighet att tidigare för kommunalförvaltningen förvärva person, som man funne därför lämplig, än om det dröjde fyra år mellan vart val; att om valet skulle omfatta hela kåren, man ej kunde iakttaga samma noggrannhet vid granskning av de olika kandidaternas lämplighet som under nuvarande valsätt; att till följd av det stora antal mandat, som skulle vid varje val besättas, och den därav föranledda starka reduktionen av rösttalen för dem, som sist bleve tilldelade plats från en lista, ofta ett fåtal röster skulle kunna genomdriva inval, som ej stöddes av någon allmänna mening; att på grund av detta förhållande slumpen komme att än mera än nu spela in vid val och göra utgången oberäknelig; samt att den nuvarande proportionella metoden tillämpad vid val för tillsättande av ett större antal platser, vore förenad med rent valtekniska svårigheter av beskaffenhet att i och för sig motivera en uppdelning av valet, i vilket avseende anfördes, att röstsammanräkningen vid ett val av t. ex. 30 ledamöter säkerligen toge minst dubbelt så lång tid som sammanräkningarna av två successiva val av vardera 15 ledamöter.

Även med de förra av de nu anförda skälen torde man huvudsakligen hava velat rikta sig mot ändring av bestämmelserna om stadsfullmäktigval. Åtskilliga landsting, som uttala sig för avskaffande av den successiva förnyelsen av landstingen, vilja däremot icke yttra sig om lämpligheten av motsvarande ändring beträffande stadsfullmäktigval. Å andra sidan anföras stadsfullmäktige i vissa städer, att de visserligen motsätta sig dylik ändring vad angår stadsfullmäktigval, men att de däremot finna ändring kunna ske i fråga om landstingsmannaval.

Vad därefter angår frågan om nedbringande av antalet valkampanjer genom sammanförande av olika slag av val till samma tid så uttalas även härutinnan betydligt skiftande meningar.

På åtskilliga håll ställer man sig över huvud taget tvivlande till nyttan av ett sammanförande av olika slags val. Särskilt framhålles, att en sådan åtgärd komme att verka splittrande på intresset för de särskilda valen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* förklarar, att därest den successiva förnyelsen av landsting och stadsfullmäktige ej vidare komme att äga rum samt riksdagsmannavalen komme att hållas endast vart fjärde år, så att alternering mellan dessa och de nämnda kommunala valen kunde ske, därmed alla ändringar vore genomförda, för vilka behov kunde förefinnas i Stockholms län; dock vore intet att erinra mot

ett förläggande av stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigvalen till samma årstid som landstingsmannavalen, därest detta visade sig önskligt. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser, att det visserligen vore önskvärt att minska valarbetet för valmän och valförrättare, men att tveksamt vore, huruvida detta syfte kunde vinnas genom att val av skilda slag ägde rum mera samtidigt än vad nu vore fallet. Det valarbete, som bestode i propaganda av press och politiska sammanslutningar, vore däremot ingen anledning att underlätta eller förenkla. Väl vore förmånligt, om detta slag av valarbete mindre ofta förekomme, men befaras kunde, att valstriderna komme att bedrivas med ökad intensitet och större hänsynslöshet, ju mera sällan de ägde rum. *Magistraten i Hudiksvall* framhåller, att agitation och särskilda valtekniska åtgärder för varje särskilt val i allt fall ej kunde undvikas.

Flertalet av de hörda myndigheterna och korporationerna uttala sig i anslutning till den av såväl motionären i ämnet som av riksdagen förordade mening för en sådan lösning av frågan, att landstingsmannavalen och stadsfullmäktigvalen sammanföras till samma tid på året och företagas vart fjärde år, alternerande med andrakammarvalen. Slunda yttra sig bland andra *länsstyrelserna i Östergötlands, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Västerbottens län samt Södermanlands läns, Östergötlands läns, Malmöhus läns, Göteborgs och Bohus läns, Örebro läns, Kopparbergs läns, Gävleborgs läns och Norrbottens läns landsting*.

För enahanda lösning med det undantag, som föranledes därav att den successiva förnyelsen bibehålles för landstingsmanna- och stadsfullmäktigval, uttala sig *länsstyrelsen i Södermanlands län, Uppsala läns landsting, Jönköpings läns landsting*, med vilket *länsstyrelsen* i länet instämmer, samt stadsfullmäktige, magistrater och stadsstyrelser i åtskilliga städer. Under en fyraårsperiod skulle således enligt denna mening ena året förrättas andrakammarval, två av åren hållas till en och samma tid sammanförda landstingsmanna- och stadsfullmäktigval samt det fjärde året bliva fritt från val.

Jämtlands läns landsting, som icke uttalar sig beträffande den successiva förnyelsen, tillstyrker, att stadsfullmäktigval och landstingsmannaval i städerna lämpligen må, för undvikande av två valkampanjer ske på samma tid.

Såsom skäl för sammanförandet av dessa val anföres i allmänhet endast lämpligheten, ja, av flera till och med behovet, av att i görligaste mån inskränka antalet upprivande valstrider, och förmenas olägenheterna av åtgärden icke bliva betydande.

Mot ett sammanförande av dessa två slag av val framhålles av bland andra *länsstyrelsen i Värmlands län*, att landstingsmannavalen numera otvivelaktigt måste betraktas såsom politiska val, under det att stadsfullmäktigvalen icke torde kunna hänföras till politiska val i egentlig mening, om än partihänsynen också beträffande dessa allt mera framträtt; ett fortgående i samma riktning kunde icke vara till gagn utan borde motverkas, vilket säkerligen icke bleve fallet, därest stadsfullmäktigvalen sammanfördes med politiska val. Åtskilliga myndigheter ställa sig tveksamma till ett sammanförande av ifrågavarande val på den grund att en för båda slagen av val lämplig gemensam tid svårigen läte sig erbjuda.

Under framhållande av dessa eller ungefär enahanda synpunkter föreslås av bl. a. *länsstyrelsen i Värmlands län* samt *detta läns landsting*, att landstingsmannavalen skola sammanföras med andrakammarvalen till samma tid på året, under det att stadsfullmäktigvalen hållas särskilt.

Av vissa andra myndigheter, däribland *länsstyrelsen i Älvsborgs län* samt *Skaraborgs läns landsting*, förordas ett sammanförande med andrakammarvalen av ej blott landstingsmannavalen utan även stadsfullmäktigval i de städer, vars stadsfullmäktige hava att utse ledamöter i första kammaren. Härigenom skulle, anföres det, komma att sammanföras samtliga val, som på grund av sin natur helt eller i väsentlig grad bestämdes av politiska synpunkter. Genom att medtaga jämväl övriga stadsfullmäktigval skulle man endast ytterligare befordra den föga lyckliga utveckling, varigenom dessa val på senare tid kommit att allt för mycket bestämmas efter politiska synpunkter på bekostnad av de kommunala synpunkterna och av intresset att erhålla verkliga förmågor till kommunernas ledande män. Skaraborgs läns landsting förmenar, att valarbete av större betydelse endast förekommer vid de tre förstnämnda slagen av val, under det att valarbetet vid andra val är begränsat till en kort tid närmast före vederbörande val och i regel sker ej genom allmänna föredrag utan mest genom insamlande av fullmakter och personlig uppmaning till valmän att deltaga i valet.

Ett avsevärt antal myndigheter och korporationer förorda, för att i största möjliga mån nå syftet med riksdagens skrivelse, sammanförande av andrakammarval med ej blott landstingsmannaval utan även stadsfullmäktigvalen i samtliga städer, eller förklara i allt fall en sådan anordning vara värd att taga i övervägande. Så ytta sig, bl. a., *länsstyrelserna i Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län*, vidare *Stockholms läns, Kristianstads läns och Västmanlands läns landsting* samt åtskilliga stadsfullmäktige, magistrater och

stadsstyrelser. Man utgår därvid från att den successiva förnyelsen skulle bortfalla, vadan valkampanjerna skulle komma att inskränkas till en sådan vart fjärde år. *Kronobergs läns landsting*, med vilket *länsstyrelsen* i samma län instämmer, uttalar sig för ett sammanförande av dessa val endast i så måtto, att de komma att äga rum under samma år.

Kalmar läns norra landsting samt *stadsfullmäktige i Lidköping* och *Nässjö* förorda likaledes sammanförande av alla nu nämnda slag av val men avstyrka borttagande av regeln om landstingens och stadsfullmäktigkorporationernas successiva förnyelse, så att enligt deras mening val skulle komma att äga rum två gånger under varje fyraårsperiod, ena gången landstingsmänna- och stadsfullmäktigval och andra gången alla tre slagen av val.

Mot sammanförande av dessa skilda slag av val har emellertid flertalet av de hörda myndigheterna med större eller mindre skärpa vänt sig. Därvid har — utom ovanberörda mot sammanförande av olika slags val över huvud riktade argument — särskilt anförts, att de politiska synpunkterna skulle bliva alldeles för dominerande även vid landstingsmänna- och stadsfullmäktigvalen och onödigtvis skärpa den utveckling i detta avseende, åt vilken sistnämnda val redan tendera. I denna riktning hava bland andra *stadsfullmäktige i Stockholm* uttalat sig. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser det ligga en fara i att till en och samma tidpunkt sammanföra val till alla sådana korporationer, vid vilkas väljande politiska synpunkter spela in. Vid en dylik tidpunkt kunde nämligen en viss tillfällig folkstämning göra sig gällande och trycka sin prägel på valet. Detta kunde vara mindre lyckligt redan då det gällde ett val, men bleve än mera förhållandet, om det vore fråga om val av alla politiska korporationer, vilka tillsammans skulle medverka vid bestämmande av landets öden under en längre tid framåt. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* uttalar, att, om samtliga ifrågavarande val sammanfogades, allt för lång tid skulle förflyta mellan valrörelserna för att inträdet skulle hållas tillräckligt vaket, samt att en olägenhet jämväl vore, att de förändringar i valmansmeningarna, som mellan perioderna kunde inträda och som överhuvud med proportionellt valsätt icke kunde göra sig gällande, icke på så lång tid som 4 år kunde komma till sin rätt. I ett av *stadsfullmäktige i Malmö* åberopat yttrande av drätselkammaren därstädes framhålles, att förläggande av andrakammarval och landstingsmannaval till en och samma tidpunkt vart fjärde år förmodligen skulle medföra en både långvarig och tröttande valstrid, ity att valen, på grund av sin olika karaktär och då någon tid måste förflyta mellan båda, skulle föranleda dubbla valkampanjer under samma år; för vederbörande val-

förrättare torde det också vara mera tilltalande att hava valen åtskilda, särskilt med hänsyn därtill att valen, därest båda förlades till en och samma tidpunkt, kunde komma att inkräkta å den tid, som vore anslagen åt andra viktiga göromål i det allmännas tjänst.

Det sammanförande av olika slags val, varom i ärendet är fråga, har man fattat på olika sätt. Några av myndigheterna hava utgått från att de val, som sammanfördes, skulle, om de avsåge samma valområde, hållas i *en* förrättning. I allmänhet synes man emellertid hava tänkt sig frågan gälla endast ett sammanförande av tiderna för valen inom en något så när kort tidrymd. Åtskilliga hava uttalat sig direkt om, huruvida sammanförande till en och samma förrättning borde ifrågakomma.

Endast ett fåtal förordar uttryckligen sammanförande av olika val till en och samma förrättning. *Magistraten i Uddevalla* anser, att genom särskilda anordningar och exempelvis genom olika färgade kuverter samt stämpel, angivande vilket val kuvertet avser, torde, utan risk för några förväxlingar av betydelse, låta sig göra att vid samma valtillfälle upptaga valkuvert för både stadsfullmäktig- och landstingsmannaval. *Magistraten i Trälleborg* finner ej heller valtekniska svårigheter föreligga att sammanföra sistnämnda båda slag av val till en förrättning. Jämväl *stadsfullmäktige i Ystad* och *i Varberg* tillstyrka sammanförande av berörda val till ett valtillfälle.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser, att, oaktat vissa svårigheter möta, valen till landsting och stadsfullmäktige borde kunna hållas vid samma förrättning. Genom praktiska anordningar med avseende å valsedeln skulle denna kunna upptaga både landstingsmän och stadsfullmäktige. Samtidigt krävdes emellertid, att rösträtten vid landstingsmannaval i stad och stadsfullmäktigval samt vid landstingsmannaval på landet och kommunalfullmäktigval bleve fullkomligt lika, att rätten att rösta i flera kommuner bortföle, samt att valdistrikten för landstingsmannaval och stadsfullmäktigval gjordes sammanfallande. Vidare fordrades, att sammanräkning av rösterna vid alla förevarande val skedde av en och samma myndighet, vilken väl då ej kunde bliva någon annan än vederbörande länsstyrelse. Därest svårigheterna att förlägga ifrågasvarande val till en och samma förrättning befunnes allt för stora, vunnnes dock en förbättring av nuvarande förhållanden genom stadgande att både landstingsmannaval och stadsfullmäktigval skulle äga rum vid särskilda inom en tid av 14 dagar förlagda förrättningar.

Stadsfullmäktige i Lidköping uttala sig för ett dylikt sammanförande av dessa val, därest det av valtekniska skäl låte sig göra.

Magistraten i Örebro framhåller, att landstingsmanna- och stadsfull-

mäktigvalen möjligen torde kunna utan allt för stora olägenheter sammanföras till en och samma valförrättning, och *magistraten i Södertälje* anser frågan böra tagas under överbägande.

Från intet håll förordas sammanförande till en förrättning av andra-kammarval och annat slag av val. Myndigheterna i Stockholm ifrågasätta emellertid möjligheten härav och upptaga, såsom nedan skall nämnas, spörsmålet till närmare skärskådande.

Vissa av de hörda myndigheterna avstyrka uttryckligen ett sammanförande av olika val till samma förrättning. Bland dem är *länsstyrelsen i Örebro län*, som framhåller, att det icke kunde komma att bidraga till reda och ordning i valförrättningarna, att val till skilda korporationer på sådant sätt sammanblandades, samt att för övrigt anordningarna före och vid dylika gemensamma valförrättningar skulle i hög grad försvåras.

På de flesta håll göres icke något direkt uttalande i frågan, utan yttrar man sig endast helt allmänt om sammanförande av val till samma tid på året.

Åtskilliga uttala sig emellertid närmare om det tidsförhållande, vari de val, som de anse skola sammanföras, böra sättas till varandra. Sålunda föreslås beträffande landstingsmanna- och stadsfullmäktigval, att de skola hållas ungefär samtidigt (*länsstyrelsen i Kalmar län* och *Kopparbergs läns landsting*), så nära varandra som möjligt (*länsstyrelsen i Kristianstads län* m. fl.), under slutet av året inom en kort tidrymd (*Södermanlands läns landsting*), med en eller två dagars mellantid (*stadsfullmäktige i Hernösand*), under samma månad (*Uppsala läns landsting* m. fl.) eller under samma årstid (*länsstyrelsen i Södermanlands län*). Av dem, vilka förorda sammanförande av andrakammarval med andra slag av val, påyrka *Skaraborgs läns landsting* m. fl. att de olika valen hållas ungefär samtidigt, *länsstyrelsen i Älvsborgs län* att de sammanföras inom en kortare tidrymd av året, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohuslän* att landstingsmanna- och stadsfullmäktigvalen hållas kort tid efter andrakammarvalen, *magistraten i Östersund* att valen hållas vissa tider under hösten, samt *stadsfullmäktige i Landskrona* att de olika valen förrättas under samma månad.

Vad därefter angår frågan till vilken tid på året de val, som skola sammanföras, böra förläggas, så betonas från flera håll svårigheterna att finna en för de olika valen lämplig gemensam tid, och har redan nämnts, att åtskilliga myndigheter på denna grund ställa sig tveksamma till möjligheten av ett sammanförande av olika val.

Beträffande först tiden för landstingsmanna- och stadsfullmäktigva-

len i händelse av deras sammanförande så dela sig meningarna om huruvida lämpligast är att förlägga dessa val till den tidpunkt, som nu är stadgad för landstingsmannavalen, eller till den nuvarande tiden för stadsfullmäktigvalen, i alla händelser till hösten. Den senare tanken synes äga de flesta förespråkarna.

Till förmån för dessa vals förläggande till mars uttalar sig *Malmöhus läns landstig*. *Länsstyrelsen i Örebro län* förordar stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigvalens förläggande till våren, varigenom emellertid måhända bleve nödigt att räkna fullmäktigskapets giltighetstid från den 1 oktober i stället för den 1 januari. *Länsstyrelsen i Stockholms län* förklarar sig hava intet att erinra mot att dessa val förläggas till samma årstid som landstingsmannavalen, helst därigenom vunnes den fördel, att till en lämpligare årstid flyttades de röstsammanräkningar efter kommunalfullmäktigvalen, vilka nu betungade länsstyrelserna under den bråda tiden närmast före årsskiftet. *Stadsfullmäktige i Kalmar* anse, att det knappast kunde ifrågakomma att förlägga landstingsmannavalen till annan tid än våren, men att valen av stadsfullmäktige borde utan olägenhet kunna då även förrättas, varmed naturligen skulle följa en omläggning av tiden för tjänstgöringens början till någon dag under försommaren, exempelvis den 1 maj eller den 1 juni; någon olägenhet hade icke försports i Stockholms stad av den där bestämda begynnelse tiden den 1 april. *Magistraten i Hudiksvall* framhåller: ur många synpunkter vore olämpligt att redan i mars eller april verkställa val till stadsfullmäktige, när de valda först med nästa års början skulle träda i funktion; ej heller vore fullt lämpligt att utsätta valet till landstinget till december, enär ju avsevärd tid komme att ligga mellan valet och den tid, då den valde skulle träda i funktion; lämpligaste lösningen vore måhända att framflytta funktionstiderna för stadsfullmäktige att börja den 1 maj eller den 1 juni, även om förändringen i och för sig icke kunde anses önskvärd, särskilt ur den synpunkt, att nyvalet komme att äga rum under löpande ekonomiskt regleringsår.

Av dem, vilka förorda valens förläggande till hösten, anföras såsom skäl huvudsakligen, att förläggandet av stadsfullmäktigevalen till våren skulle innebära brytandet av en god och ändamålsenlig praxis, att en sådan åtgärd skulle medföra det oegentliga förhållandet att lång tid komme att förflyta, innan nyvalda ledamöter finge träda i funktion och att under tiden ofta sådana ledamöter finge tjänstgöra, vilka fallit igenom vid valen och därför måhända förlorat intresse för uppdraget, att med hänsyn till dessa olägenheter ett förläggande av stadsfullmäktigvalen till våren skulle nödvändiggöra en ändring av funktionstidens bör-

jan till exempelvis den 1 april eller den 1 maj, att det emellertid ur åtskilliga synpunkter vore förenat med stora fördelar att samtliga kommunala funktionärers tjänsteperiod toge sin början vid årsskiftet, då räkenskapsåret begynte, att däremot inga större betänkligheter förelåge mot att valen till landstingen förrättades på hösten, att särskilt den omständigheten att så lång tid som till den 1 september förflöte, innan nyvald ledamot trädde i utövning av mandatet, icke hade stor betydelse, då extra landsting vore särdeles sällsynta, att man för övrigt skulle kunna räkna mandattiden för landstingsmännen från kalenderårets början, att om landstingsmannavalen förlades till hösten, landstingsmännen i allt fall komme att utses enligt samma röstlängd, att genom dessa vals förläggande till hösten vunnes, att röstlängden tidigare komme till tillämpning, något som givetvis hade betydelse för deltagandet i valen, då vid en senare tidpunkt åtskilliga valmän kunde vara avflyttade från orten, samt att nuvarande tiden för landstingsmannavalen vore i vissa landsdelar otjänlig med hänsyn till svårigheten att taga sig fram på vägarna.

I fråga om den tid på hösten, då nu nämnda båda slag av val böra äga rum, förordas i åtskilliga yttranden den nu för stadsfullmäktigval bestämda månaden, december. Vissa myndigheter uttala sig obestämmande; sålunda föreslå *länsstyrelserna i Blekinge* och *i Malmöhus län* att landstingsmannavalen företagas på senhösten, *länsstyrelsen i Södermanlands län* att dessa val förläggas till ungefär samma årstid som stadsfullmäktigvalen, samt *Södermanlands läns landsting* att båda slagen av val förrättas i slutet av året, därvid kommunerna själva borde äga rätt att inom viss kort tidrymd bestämma dagen för stadsfullmäktigvalen. *Göteborgs och Bohus läns landsting* samt *stadsfullmäktige och magistraten i Nyköping* förorda bestämmelse om att valen skola förrättas i första hälften av december; och framhålles därvid av landstinget, att vid ifrågavarande val liksom redan nu vid stadsfullmäktigvalen den på årets taxering grundade röstlängden borde tillämpas, varför tiden för valen ej gärna kunde förläggas till någon tidigare tidpunkt. Mot december såsom valmånad uttala sig *stadsfullmäktige i Lysekil* med framhållande att december på grund av julbrådskan m. m. vore förenad med stora olägenheter för betydliga delar av valmanskåren, *stadsfullmäktige i Falköping* samt *magistraten i Örebro*, vilken erinrar att under december magistratens tid redan förut på grund av mångahanda med årsskiftet sammanhängande bestyr är med arbete strängt upptagen. *Magistraten i Lysekil* anser, att då stadsfullmäktigvalen skola förrättas enligt den på grund av årets taxering upprättade röstlängden, vars upprättande knappast torde kunna medhinnaas förrän i november, dessa val icke kunde framflyttas avsevärt

tidigare än de nu ägde rum; om emellertid bestämmelser infördes om båda valens förläggande t. ex. under de första 8 dagarna i december eller den sista veckan i november, syntes valkampanjen icke behöva på något sätt inkräkta på julbrädskan. *Magistraten i Malnö* erinrar, att om bestämmelsen angående den successiva förnyelsen av stadsfullmäktigkåren borttoges, denna omständighet komme att medföra betydlig ökning av det arbete valförrättarna hade att utföra under de i en följd hållna valen, varför tiden för valens hållande borde utsträckas, så att de kunde förrättas även under november eller åtminstone senare hälften av november.

Magistraten i Östersund föreslår, att stadsfullmäktigvalen må hållas i november samt landstingsmannavalen i oktober eller november. *Kristianstads läns landsting*, med vilket *länsstyrelsen* i länet instämmer, förordar, att valen till landstinget förrättas under senare delen av september, efter det landstingets sammanträde ägt rum, samt att stadsfullmäktigvalen i görligaste mån sammanföras med landstingsmannavalen.

Stadsfullmäktige i Norrköping anföra: Det vore svårt att med bestämdhet angiva vilken av höstmånaderna, som vore mest lämplig för ifrågavarande val, då många faktorer härvid spelade in, exempelvis nödvändigheten att framflytta landstingssessionen till en senare tidpunkt på hösten, frågan om ny vallängd för året för stadsfullmäktigvalet skulle hinna upprättas och därmed också om eventuella ändringar i de kommunala uppbördsterminerna eller om nästföregående årets vallängd skulle läggas till grund för valförrättningen. Då med hänsyn till upprättandet av den utav landstinget beslutade budgeten säkerligen skulle möta svårigheter att förlägga landstingets session till en senare tid än november, skulle alltså landstingsmannavalet kunna förrättas i september eller möjligen i oktober. I endera av dessa månader skulle då jämväl stadsfullmäktigvalet äga rum. Huruvida en tillbakaflyttning av detta val från december till september eller oktober verkligen läte sig genomföras utan allt för stora olägenheter i avseende å vallängdens upprättande, uppbördens avslutande i rimlig tid före valet m. m., därom hade stadsfullmäktige svårt att bilda sig en bestämd uppfattning. Om sammanförandet av dessa val skulle äga rum, ansåge stadsfullmäktige endast månaderna september och oktober kunna komma i beaktande. Förslagsvis kunde då sammanförandet realiseras så, att landstingsmannavalet förrättades under senare hälften av september och stadsfullmäktigvalet under oktober. *Magistraten i Norrköping* framhåller nödvändigheten av att, därest tiden för stadsfullmäktigvalen ansåges böra förläggas tidigare under året, än nu vore föreskrivet, vid valtogens bestämmande toges i betraktande, att den till uppgörande av röstlängden upptagna tiden ej beräknades för

knapp. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, som finner övervägande skäl tala för en anordning, varigenom landstingsmannavalen flyttas till hösten, föreslår i första rummet, att såsom valdag för såväl dessa val som stadsfullmäktigvalen föreskrives t. ex. sista söndagen i september eller första söndagen i oktober; därest svårigheterna att förlägga valen till en och samma förrättning befunnes allt för stora, förordades stadgande att båda valen skulle äga rum å hösten inom en tid av 14 dagar, därvid valförrättningarna å landet borde förläggas till söndag, exempelvis inom första hälften av oktober. Val av stadsfullmäktige i de städer, som ej deltog i landsting, och således jämväl Stockholm, borde likaledes förläggas till viss dag eller viss period under hösten i analogi med vad beträffande nyssnämnda val föreslagits.

I övrigt uttalas beträffande tiden för ifrågavarande val av *Gävleborgs läns landsting*, att de, för undvikande av olägenheter vid valen, borde äga rum å tider, då lagtima riksdag icke vore samlad, samt av *Väster-norrlands läns landsting*, att tiden för val av landstingsmän icke borde sättas allt för långt före den tid, då landstinget sammanträdde, i sammanhang varmed framhölles, att tiden för landstingets sammanträde icke torde kunna sättas senare än vad nu vore föreskrivet, enär eljest kunde äventyras, att av landsting beslutade uttaxeringar icke kunde debiteras i samband med kronoutskylderna det år landstinget sammanträdde.

I fråga om bestämmelserna angående den länsstyrelserna åliggande skyldigheten att verkställa sammanräkning av vid vissa kommunala val avgivna röster framhåller *länsstyrelsen i Kristianstads län*, att dessa bestämmelser torde böra ändras, så att tiden för sammanräkningens verkställande ej erhöles den begränsning, som nu gällde. Enligt berörda bestämmelser kunde nämligen ofta inträffa, att sammanräkningar från flera olika kommuner måste utsättas till samma dag, och då med tillämpning av de av riksdagen ifrågasatta reglerna de nyvaldas antal komme att fördubblas samt varje sammanräkning sålunda skulle taga betydligt längre tid i anspråk, bleve den påpekade olägenheten än mera kännbar.

Vad slutligen angår frågan om ändring i förevarande avseende av de för Stockholm gällande bestämmelser framhåller *magistraten i Stockholm* följande: Såväl förslaget om borttagandet av den succesiva förnyelsen som förslaget att sammanföra riksdagsmannaval och kommunala val föranledde betänkligheter, det senare förslaget ur valändamålets och valrörelsens synpunkt. Skulle ett sammanförande emellertid ske, måste det väl bestå uti en sammanslagning av båda valen till en förrättning. Häremot reste sig många svårigheter. Sålunda bleve nödigt att upplägga en gemensam röstlängd för bägge valen. Denna måste bliva ganska

komplicerad på grund av de nuvarande stora skiljaktigheterna mellan politisk och kommunal rösträtt. Stor vaksamhet måste ock iakttagas vid dess begagnande. Emellertid ansåge magistraten, att, även om riksdagsmannavalen och stadsfullmäktigvalen komme att ske alternerande vart annat år, det i allt fall vore önskligt om den vallängd, som för riksdagsmannavalen årligen upprättades, bleve de år, då stadsfullmäktigval skulle förekomma, inrättade så, att den kunde användas även vid dessa val. En närmare undersökning, hur en sådan röstlängd skulle kunna upprättas, hade magistraten dock icke varit i tillfälle åstadkomma. Invändas kunde, att vid ett sådant dubbelt val, som nu ifrågasatts, otaliga förväxlingar skulle komma att äga rum, i det att mången valman skulle placera den kommunala valsedeln i det politiska kuvertet och tvärtom. Invändningen vore emellertid befogad endast under förutsättning att man ej vidtoge vissa förändringar i valanordningarna, särskilt i det avseende att valmännen tillätes medtaga sina valkuvert färdiga till vallokalen. Upptagandet av rösterna vid dylikt dubbelval bleve uppenbarligen mera tidskrävande än nu vore fallet, varför en uppdelning på ett större antal vallokaler måhända bleve nödig, men några betänkligheter föranledde detta dock icke.

Stadsfullmäktige i Stockholm anföra: Nuvarande föreskrift, att val till stadsfullmäktige skulle äga rum vart annat år i stället för varje år, infördes så nyligen som år 1911. Att gå ännu längre i riktning av minskning av valtillfällena syntes icke påkallat av förhållandena i Stockholm, och torde ej heller vara erforderligt, om man ville införa en större koncentrerings av valen för riket i övrigt. Om Stockholms stadsfullmäktigrepresentation skulle väljas på en gång, skulle detta utan tvivel äventyra en önskvärd kontinuitet i stadsfullmäktiges arbete och stadens kommunala förvaltning. Den nuvarande ordningen borde därför bibehållas. Med denna ståndpunkt saknade stadsfullmäktige egentlig anledning att ingå på frågan om lämpligheten att sammanföra de kommunala och politiska valen, men ville stadsfullmäktige i denna fråga hava uttalat, att ett dylikt sammanförande syntes kunna medföra, att vid val till kommunalrepresentationen de politiska synpunkterna bleve till nackdel för kommunalrepresentationens sammansättning ännu mer dominerande än nu vore fallet.

Överståthållarämbetet förklarar sig dela de uppfattningar, som sålunda av magistraten och stadsfullmäktige i Stockholm uttalats, samt tillägger, att ämbetet ställde sig än mera tveksam än magistraten i fråga om möjligheten att upplägga en för båda valen gemensam röstlängd, därvid ämbetet erinrar, att den politiska röstlängden grundade sig på det

löpande årets mantalslängd, under det att den kommunala röstlängden, som vore byggd på bevillningstaxeringen, följde den mantalslängd, vilken uppgjorts året innan röstlängden komme till användning.

Departement-
schefens
yttrande.

Av de inkomna yttrandena synes mig tydligt framgå, ej blott att en allmän uppfattning råder, att nuvarande ordning med avseende å valen medför stora uppoffringar av tid, möda och penningar utan motsvarande fördelar, utan även att hos valmännen alstrats en viss likgiltighet mot de allt för tätt återkommande valstriderna. En allmän känsla tyckes också råda, att något bör göras i den riktning, på vilken riksdagens skrivelse visar hän. För min del är jag även av den åsikt att inskränkning i viss mån bör ske i valförrättningarnas antal. Men jag vill å andra sidan betona, att man icke bör låta förleda sig att härvidlag gå för långt. Den utveckling i fråga om politisk och kommunal självstyrelse, till vilken vårt land nått, icke blott nödvändiggör avsevärda uppoffringar från allmänhetens sida utan förutsätter jämväl hos valmännen en mogenhet och vakenhet i politiska ting, vilka ingalunda kunna vinnas utan viss övning och sålunda icke, i händelse valmännens intresse för allmänna angelägenheter endast vid sällsynt återkommande valtillfällen hålles vid liv. Lika olämpligt som det är att nödga till valstrider så ofta, att valmännen tröttna vid valen, lika felaktigt torde det vara, att låta valmännen så sällan få aktivt deltaga i det politiska och kommunala livet, att deras intresse för allmänna angelägenheter på den grund slappnar. Men icke endast av detta skäl synes man böra med viss varsamhet gå fram på den av riksdagen antydda vägen. Därtill kommer nämligen också, att de utvägar, som för vinnande av ifrågavarande syfte måste tillgripas, innebära sådana olägenheter av olika slag, att man på denna grund måste känna sig tveksam, hur långt man bör gå.

I första rummet gäller att taga ståndpunkt till frågan om avskaffande av reglerna om landstingens och stadsfullmäktigkorporationernas successiva förnyelse. På grund av vissa olikheter mellan förhållandena vid landstingsval och vid stadsfullmäktigval bör denna fråga prövas särskilt för vardera av de två korporationerna.

Den successiva förnyelsen av landstingen åstadkommes därigenom, att halva antalet valdistrikt väljer ena gången och den andra hälften nästa gång. En ändring härvidlag, så att samtliga valdistrikt välja vid samma tillfälle vart fjärde år, bör ej möta större betänkligheter. Visserligen kommer i sådant fall en förändring i den allmänna opinionen att med större styrka än nu öva inflytande på landstingens sammansättning. Men då i allt fall i följd av det proportionella valsättet

sådana ändringar kunna antagas endast mera sällan åstadkomma några större omkastningar i landstingens sammansättning, torde den föreslagna åtgärden, vad landstingen vidkommer, icke kunna anses förknippad med någon större olägenhet.

Även stadsfullmäktige förnyas för närvarande med halva antalet vart annat år, men varje val sker för staden i dess helhet, så att hela valmanskåren däri deltagar. Om nu en sådan ändring skulle ske, att samtliga fullmäktige komme att väljas på en gång, skulle detta uppenbarligen för valmännen medföra en avgjord lättnad, och ändring är således ur denna synpunkt ännu starkare motiverad för stadsfullmäktige än för landstingen. Den från vissa håll uttryckta farhågan, att kontinuiteten i fullmäktiges verksamhet därmed skulle äventyras, kan icke tillmätas någon egentlig betydelse på samma grund som nyss anförts rörande landstingen, nämligen att det proportionella valsättet tryggar mot allt för tvära omkastningar. Däremot framtråda i städerna andra betänkligheter. Enär antalet fullmäktige är i förhållande till folkmängden relativt högt, i synnerhet i de mindre städerna, skulle valens förrättande på en gång för hela antalet komma att öka möjligheterna för smågrupper bland väljarne att göra sig gällande enligt det proportionella systemet. I en stad, som har 30 stadsfullmäktige, skulle en grupp eller ett kotteri, innehavande en 30-del av hela väljarkårens rösttal, äga möjlighet att insätta en representant, huru olämplig han än vore, under det att för närvarande det åtminstone fordras, att gruppen disponerar en 15-del av rösttalen, för att den skall kunna utöva sådan makt. Dessutom visar erfarenheten, att, på grund av vissa brister i den nu gällande proportionella metoden, vid starkare splittring inom ett parti ganska små minoriteter hava möjlighet att giva ett val en opåräknad utgång, och denna möjlighet ökas, ju större det antal platser är, som valet avser. En sådan oförmånlig inverkan av valens sammanförande kunde emellertid väsentligen förekommas dels genom sådana ändrade bestämmelser angående valkretsindelning, att även städer med mindre än 10,000 invånare må kunna indelas i valkretsar samt att varje krets får att utse högst t. ex. 15 fullmäktige, och dels genom nedsättning av antalet stadsfullmäktige i städer, som ej indelas i valkretsar. Såsom en annan olägenhet skulle kunna anföras, att i mindre städer, där lämpliga krafter för det kommunala arbetet icke alltid stå till buds, det måste anses som en nackdel, att, om en inom annan ort för sådant arbete använd person inflyttat eller någon, som på grund av offentligt uppdrag nödgats avsäga sig fullmäktigskapet, åter ställes till förfogande, det måste dröja en något

längre tid, innan man kan taga en dylik person i anspråk för kommunalförvaltningen.

Sådana fall torde emellertid vara jämförelsevis sällsynta och kunna tydligen ej anses vara av den vikt, att de skulle få utgöra hinder för den ifrågasatta förändringen.

På grund av det sålunda anförda finner jag mig därför böra tillstyrka ändringar av bestämmelserna såväl om landstingsmannaval som om stadsfullmäktigval i sådan riktning, att den successiva förnyelsen av dessa korporationer upphör, dock med de ändringar i fråga om antalet stadsfullmäktige och valkretsindelningen vid stadsfullmäktigval, som nyss blivit omförmälda.

Det har ifrågasatts, att inskränkning i de kommunala valkampanjerna skulle kunna ske på annan väg än den nu av mig förordade, nämligen genom förlängning av mandattiden, i vilket fall den hittills gällande regeln om successiva nyval för hälften av vederbörande representation varje gång kunde kvarstå. Då enligt det vilande grundlagsförslaget andrakammarvalen skulle komma att förrättas vart fjärde år, torde en förlängning av tiden för de kommunala mandat, för att ej motverka syftet med de föreslagna ändringarna, böra innefatta en utsträckning av denna tid till åtta år. Mot ett dylikt utsträckande av mandattiden talar emellertid -vad i allmänhet anföres mot långa valperioder, nämligen att representantförsamlingen icke kommer att vara ett tillräckligt troget uttryck för folkmeningen, som ju under så lång tid kan hava ändrat sig betydligt. Det kan ej heller förnekas, att åtta år även ur andra synpunkter är en allt för lång tid för kommunala mandat. Om i en tid av brist på dugliga kandidater till fullmäktig valts en person, som sedan visar sig mindre lämplig, så skulle, om mandattiden vore åtta år, det uppenbarligen komma att dröja alltför lång tid, innan han kunde bli ersatt med någon annan. Då man vidare måste beräkna, att under så lång tid som åtta år i en mängd fall ordinarie ledamöter komme att avgå, och då erfarenheten visar, att det ofta icke är lätt att få lämpliga namn på efterträdarplatserna å valsedlarna, är fara värt, att kvalitén hos representantförsamlingarna komme att avsevärt minskas genom en dylik utsträckning av mandattiden. Jag kan på dessa grunder icke ansluta mig till förslaget om en förlängning av mandattiden. Uttalandena från de hörda myndigheterna och korporationerna gå ju också avgjort mot en sådan ändring.

I det föregående har lämnats öppet, huruvida och i vilken omfattning ändring i ifrågavarande hänseenden borde vidtagas även beträffande andra slag av allmänna kommunala val än landstingsmänna- och stads-

fullmäktigval. Dessa andra val äro av fyra särskilda slag: 1) val inom den kyrkliga kommunen (såväl i stad som på landet), såsom av kyrkoråd, skolråd m. m., 2) val av drätselkammare och andra styrelser i städer, som ej hava stadsfullmäktige, 3) val på landet av kommunalnämnd och andra styrelser samt 4) val av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige.

Vad de tre första kategorierna beträffar torde man kunna påstå, att i regel dessa val ej föranleda valkampanjer av någon betydelse och att vid dem de politiska synpunkterna spela en ganska underordnad roll. Här är ju i det hela fråga om val av rena förvaltningsmyndigheter. Skulle man genom att sammanföra nu berörda val med andra val bidraga att giva dem en politisk anstrykning, vore därav knappast några fördelar att hämta.

Tveksammare är frågan, huru man bör ställa sig till den fjärde kategorien, eller valen av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige. Sedan numera allt flera av de folkrikare kommunerna på landet övergått att bliva »städer under landsrätt», kan man tilläventyrs göra gällande, att i de flesta av de kommuner, där kommunalfullmäktige utses, den politiska livaktigheten ej är så stor, att valkampanjerna vid deras tillsättande bliva av avsevärd omfattning. Å andra sidan må framhållas, att kommunalfullmäktige ju utgöra representantförsamlingar, dit valen ske efter proportionell metod och efter huvudsakligen samma regler som de vid stadsfullmäktigevalen tillämpade. Förhållandena i dessa kommuner och i de mindre städerna torde väl också i huvudsak vara likartade. Riktigast synes därför vara att låta kommunalfullmäktigvalen följa samma regler som stadsfullmäktigvalen. Detsamma bör då också gälla om municipalfullmäktigvalen.

Riksdagen har slutligen ansett, att vid utredningen borde tagas i betraktande möjligheten att inskränka valkampanjernas antal genom sammanförande av skilda val till ungefär samma tid på året.

Genom att sammanföra landstingsmänna- och stadsfullmäktigvalen med andrakammarvalen, såsom i åtskilliga av de avgivna yttrandena föreslagits, skulle man i största möjliga måtto uppnå en dylik inskränkning. Även bortsett från vissa praktiska svårigheter, som anordnandet av så många olika val tätt inpå varandra skulle möta, kan mot nämnda anordning anmärkas, att ur den principiella synpunkt, som ovan framhållits, en så långt gående minskning av antalet valkampanjer, varigenom dessa komme att inskränkas till en vart fjärde år, varken kan anses påkallad eller tillrädlig. Ej heller kan förnekas befogenheten av de anmärkningar, som gjorts därom, att vid sammanförande av så många

skilda val intresset för det ena valet lätt kunde förtaga intresset för de andra.

Ungefär enahanda erinringar kunna, om också ej med lika styrka, framställas mot förslagen att sammanföra andrakammarvalen med landstingsmannavalen eller att sammanföra dessa båda val och stadsfullmäktigvalen i de städer, vilka hava att utse ledamöter av första kammaren. Enligt dessa förslag skulle valmännen på landet endast en gång vart fjärde år hava att deltaga i valkampanjer med politisk anstrykning, under det att för närvarande under en period av sex år fem valkampanjer förekomma.

Mot ett sammanförande av landstingsmänna- och stadsfullmäktigval torde visserligen icke ur nyss antydda synpunkter starkare betänkligheter kunna anföras. De valstrider, som av dessa båda slags val föranledas, hava särskilt under senare år fått en mer eller mindre tydligt framträdande politisk prägel, men de äga dock väsentligen lokal betydelse. Ett förryckande av det ena valet genom dess sammanförande med det andra torde därför knappast vara att befara. Antalet valstrider av hel- eller halvpolitisk karaktär skulle, under förutsättning av den successiva förnyelsens avskaffande, nedsättas till en vart annat år, ett antal, som synes rimligt. Det skäl, som förnämligast talar emot ett förslag i denna riktning, är emellertid de praktiska svårigheter, som möta mot valens sammanförande.

Vad först angår frågan, huruvida nämnda val må kunna sammanföras till en enda förrättning, är att märka, att endast ett ringa fåtal av de hörda myndigheterna och korporationerna vågat förorda en dylik åtgärd. Man kan icke förneka den fara, som föreligger, att, huru man än söker ordna en sådan gemensam förrättning, densamma skall för valmännen bliva en källa till oreda och förvirring. Jag har därför ansett tanken på ett sammanförande av valen till *en* förrättning böra åtminstone för närvarande uppgivas. Medgivas måste emellertid att, om valen icke kunna sålunda sammanslås, de fördelar, man genom sammanförandet velat vinna, i avsevärd grad skulle minskas. Åtskilligt synes dock vara att vinna redan genom att sammanföra ifrågavarande val inom en viss kortare tidrymd på sätt i flertalet av de avgivna yttrandena förordats.

Frågan blir då, till vilken tid valen lämpligen skulle förläggas. Mot ett sammanförande av valen på det sätt, att fullmäktigvalen förflyttades till den nu för landstingsmannavalen bestämda månaden, mars, har i avgivna yttranden anmärkts, att, så vida icke man vidtoge den ändring i funktionstiden för stadsfullmäktige, att denna komme att löpa från

någon tid på våren t. ex. den 1 april, allt för lång tid skulle förflyta, innan de nyvalde ledamöterna finge träda i tjänst. En dylik ändring av funktionstiden synes mig innebära en allt för genomgripande omläggning av den nuvarande hittills såsom lämplig ansedda ordningen, enligt vilken de kommunala representanternas funktionstid sammanfaller med kalenderåret, för att man i detta sammanhang bör ifrågasätta en åtgärd av nu antydda beskaffenhet. Att åter utan att vidtaga en sådan omläggning av funktionstiden förlägga fullmäktigvalen till mars finner jag i hög grad olämpligt. De fullmäktige, som vid valet fallit igenom, skulle i så fall i över ett halft år få fortfara med sin tjänstgöring. Olägenheterna av en sådan ordning äro uppenbara.

Vad nu sagts om mars såsom tid för stadsfullmäktigvalen gäller givetvis med lika fog om övriga månader under våren.

Ett förflyttande av landstingsmannavalen till hösten möter förhållandevis mindre betänkligheter. Visserligen torde det icke låta sig göra att genomföra en sådan ordning, att valen till landstingen ske, innan dessa på hösten sammanträda. Landstingens sammanträden kunna nämligen ej i tiden avsevärt framflyttas, enär i så fall bleve omöjligt att i sammanhang med kronoskatten samma år upptaga de av landstingen uttaxerade beloppen. Då för prövning av eventuella besvär över valen icke allt för kort tid måste ligga mellan valen och landstingssammanträdena, skulle, om man ville vidhålla nämnda tanke, bliva nödigt att utsätta valen till någon tid på sommaren, något som väl icke gärna bör komma i fråga med hänsyn till det då pågående jordbruksarbetet. Man måste alltså utgå från att, om landstingsmannavalen förläggas till hösten, de nyvalda landstingsmännen icke kunna komma att tjänstgöra förr än vid de landstingssammanträden, som äga rum det följande året. Några avsevärda praktiska olägenheter härav torde dock ej vara att befara, då landstingen endast i sällsynta fall hålla sammanträden på annan tid än den ordinarie, och man för övrigt skulle kunna låta funktionstiden för landstingsmännen inträda vid början av det efter valet följande kalenderåret. Från nu antydda synpunkt kan alltså hinder icke anses föreligga att sammanföra ifrågavarande val till hösten. Däremot synas möta vissa svårigheter i andra avseenden mot en dylik anordning.

I och för sig vore önskligt, att valen kunde förläggas till september, som i allmänhet ansetts lämplig såsom valmånad, och till någon dag efter det landstingen för året hållits. I så fall måste man emellertid antingen förordna om upprättande av särskild vallängd för ifrågavarande val, vilken åtgärd under nu rådande förhållanden knappast skulle uppväga därav förorsakade besvär och kostnader, eller också nöja sig med

att för valen tillämpa den föregående år upprättade kommunala röstlängden. Att emellertid vid stadsfullmäktigvalen använda denna äldre röstlängd, i stället för att, såsom nu, begagna den samma höst upprättade röstlängden, innebär en avgjord olägenhet och en avsevärd försämring av nuvarande ordning. Den äldre röstlängden hänför sig ju till förhållandena ett år tidigare än den senare röstlängden gör och avviker sålunda beträffande t. ex. avflyttade eller inflyttade personer betydligt mera från förhållandena vid valen än den sistnämnda. Mot ett förläggande av stadsfullmäktigvalen till den nu ifrågasatta tiden talar även, att i sådant fall de fullmäktige, som icke omvalts, skulle omkring tre månader, således en avsevärd tid, fortfarande uppehålla sina befattningar, för vilka de givetvis icke längre kunde hysa samma intresse.

En tillämpning av det löpande årets röstlängd förutsätter, åtminstone vad angår de folkrikare kommunerna, att valen icke utsättas tidigare än till början av december eller slutet av november. Att sätta tiden än längre tillbaka torde näppeligen vara möjligt utan att bryta det samband, som råder i fråga om röstlängds samt debiterings- och uppborðslängds upprättande och granskning. Jag vill i detta avseende framhålla, att då kommunernas utgifts- och inkomststat är beroende av beskattningsmyndigheternas beslut angående taxeringen och det svårigen kan ifrågasättas, åtminstone i detta sammanhang, att avsevärt inskränka de för olika taxeringsmyndigheters arbete redan nu knappt tillrättade tidrymder, man icke gärna kan tänka på att utsätta tiden för den stämman, som jämlikt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skall hållas i oktober för bestämmande av kommunens utgifts- och inkomststat, tidigare än till omkring den 1 oktober. Med hänsyn vidare därtill, att vederbörande kommunalmyndighet åtminstone i de större kommunerna läser behöva omkring en månad för upprättande av debiterings- och uppborðslängd, samt att såväl denna längd som röstlängden jämlikt § 65 i berörda förordning skola före justeringsstämman hållas tillgängliga fjorton dagar, torde man icke kunna beräkna, att denna stämman, som enligt nu gällande stadganden skall hållas i december, kan äga rum tidigare än i mitten eller slutet av november. Val, vid vilka den nya röstlängden skall komma till användning, synas alltså kunna ske tidigast i slutet av november eller början av december.

På många håll har man också utgått från, att de sammanförda valen böra förrättas under december, till vilken månad stadsfullmäktigvalen redan nu äro förlagda. Att pålägga magistraterna under denna i vanliga fall bråda tid ytterligare förrättandet och uträknandet av landstingsmannavalen i städerna torde emellertid knappast vara försvarligt. I detta

hänseende må framhållas, att besväret med stadsfullmäktigvalen, därest successiv förnyelse av stadsfullmäktigkåren ej vidare skall äga rum, givetvis kommer att bliva betydligt mera betungande än för närvarande. Även för domhavandena skulle det bliva en i hög grad pressande börda att jämte övriga göromål vid denna tid ombestyra sammanräkningarna av landstingsmannavalen på landet. Uppenbart är, att det ej heller för valmännen kan vara önskligt att få landstingsmannavalen förlagda till julmånaden; och särskilt torde för lantbefolkningen inom vissa delar av vårt land denna tid vara synnerligen olämplig.

Något annorlunda skulle förhållandena ställa sig, om en bestämd valdag för de politiska valen komme till stånd samt rösträtten i kommunerna blir mindre skiljaktig än nu från den politiska. Sista söndagen i september eller första söndagen i oktober kunde då lämpligen bliva valdag, vart annat år för de politiska valen och vart annat år för stadsfullmäktig- och landstingsmannavalen. Detta är enligt min mening det mål, vartill man bör sträva i förevarande hänseende. Men för närvarande möta såväl mot denna anordning som mot ett sammanförande av landstings- och stadsfullmäktigvalen överhuvud så stora olägenheter, att jag ansett mig icke böra tillstyrka ett frångående i nämnda hänseende av nuvarande ordning för berörda val. Såväl landstingsmannavalen som fullmäktigvalen torde alltså tillsvidare böra hållas å nu stadgade tider.

Skola emellertid, såsom i det föregående förordats, valen till varje korporation ske vart fjärde år och omfatta denna i sin helhet, ställes man inför frågorna, huruvida de lämpligen böra alla försiggå under ett och samma år och i vilken tidsrelation de böra ställas till andrakammarvalen. Riksdagens mening, att de kommunala valen böra hållas alternerande med de politiska, har i flertalet av de avgivna yttrandena rönt anslutning. Denna ordning förefaller också vara den ändamålsenligaste. I enlighet härmed skulle valen till andra kammaren komma att äga rum åren 1920, 1924 etc., under det att ifrågavarande kommunala val skulle hållas åren 1922, 1926 etc.

Såsom i det föregående nämnts nödvändiggör bortfallandet av reglerna om den successiva förnyelsen, vad fullmäktigvalen angår, vissa ändrade bestämmelser om kommunernas indelning i valkretsar och om fullmäktiges antal. I dessa avseenden har jag ansett böra stadgas, att kommun med 2,000 invånare eller därunder skall utse 16 fullmäktige, att kommun med flera men högst 10,000 invånare har att utse 16—30 fullmäktige, att om antalet fullmäktige i sådan kommun bestämmes till

mer än 20, den kommunen skall indelas i valkretsar, samt att för varje krets må utses minst 6, högst 15 fullmäktige.

Tillräckliga skäl att, på sätt länsstyrelsen i Kristianstads län hemställt, utsträcka den nu föreskrivna tiden av 14 dagar, inom vilken sammanräkningen av kommunalfullmäktigval skall påbörjas, har jag icke ansett föreligga.

Vad därefter angår frågan om ändring av de för Stockholm gällande bestämmelserna om stadsfullmäktigval, så synes visserligen principiellt ett bibehållande av regeln om fullmäktigkorporationens successiva förnyelse icke vara mera påkallat för Stockholms del än eljest för de större städerna. Men å andra sidan måste man taga i betraktande, att Stockholm sedan gammalt i kommunalt hänseende intagit en särställning och att antalet stadsfullmäktige där är betydligt mycket större än i någon annan stad. Härtill kommer, att, såsom stadsfullmäktige i Stockholm framhållit, nu gällande föreskrift, enligt vilken val till stadsfullmäktige därstädes skall äga rum vart annat år i stället för varje år, såsom tidigare var stadgat, infördes så nyligen som år 1911. Med hänsyn härtill och till den avvisande hållning såväl stadsfullmäktige som myndigheterna i Stockholm intagit till förslaget har jag funnit tills vidare inga ändringar i förevarande hänseende böra vidtagas i de för Stockholm gällande reglerna.

Beträffande tiden för ikraftträdandet av de nu förordade ändringarna torde böra göras skillnad mellan de olika slagen av val. Valen till fullmäktigkorporationerna i deras helhet synas böra redan i år förrättas enligt de nya reglerna, varav skulle följa, att de fullmäktige, som valts för tid efter den 31 december 1918, böra frånträda sina befattningar nämnda dag. Då landstingsmannavalen för innevarande år redan till största delen hållits, kan enligt den av mig angivna planen val, omfattande samtliga landstingsmän, äga rum först år 1922. Ändringarna i förordningen om landsting böra därför träda i kraft den 1 januari 1922, och val av landstingsmän och suppleanter, som ske dessförinnan, avse endast tiden till den 1 september 1922.

I enlighet med vad jag nu anfört hava inom civildepartementet upprättats förslag till dels lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, dels lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, dels ock lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i sistnämnda förordning.

Sedan föredraganden uppläst berörda förslag, hemställde han, att desamma måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till riksdagen avlåtas.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.
